

Boekrecensie voor ND-Gulliver 24 feb. 2017

Het is een oud en bekend verhaaltje: twee vertegenwoordigers van schoenfabrieken gaan naar Afrika. Terwijl een schip met schoenen nog onderweg is, zijn zij al vooruit gereisd om de markt te verkennen. Wanneer de ene vertegenwoordiger zijn bestemming bereikt, ziet hij tot zijn schrik allemaal mensen op blote voeten lopen. Hij haast zich naar het postkantoor en stuurt een spoedtelegram naar zijn baas: Snel, haal de zending terug – iedereen loopt hier op blote voeten. Ook de andere vertegenwoordiger komt aan en stuurt een telegram: snel, stuur meer schoenen – iedereen loopt hier op blote voeten.

Ik hoorde het verhaal ooit bij een evangelisatietraining. Het drukt goed de ambivalentie uit die iedereen zal hebben bij evangeliseren, en dan niet in Afrika maar vooral in een Europese context. Europa is immers het continent van de secularisatie, waar religie verdrongen is naar het privé domein en zelfs daar vaak afwezig is. Als die secularisatie de blote voeten van Europa zijn, dan kun je daar moedeloos van worden of juist extra kansen zien voor zending en evangelisatie.

Wanneer een evangelist vandaag Europese grond betreedt, dan kan deze nu in ieder geval een bericht naar huis sturen: snel, stuur meer exemplaren van het Handboek voor evangelisatie in Europa.

Want een langverwacht handboek is nu verschenen. Bij 'handboek' moeten we dan niet denken aan een praktisch handboek met werkvormen voor evangelisatie, maar aan een theologisch boek dat materiaal presenteert om te doordenken hoe evangelisatie in Europa mogelijk is op het moment. Dat zo'n handboek nu verschijnt, is tekenend voor de kerkelijke en theologische situatie van het moment. Daarin is het niet meer verdacht om het woord zending in de mond te nemen en er komt ook meer en meer ruimte om te spreken over evangelisatie, het expliciete spreken over de christelijke boodschap.

Volop ruimte dus voor een theologie van de evangelisatie, die moet gaan doorwerken in de theologische en missionaire vorming van studenten. En dan is het niet de evangelicale Lausannebeweging die in die ruimte stapt, maar de Wereldraad van Kerken, die het initiatief heeft genomen om over de hele wereld regionale consultaties te beleggen rond evangelisatie.

Het handboek 'Sharing Good News' is het resultaat van een aantal Europese consultaties. Daarbij is er een stevige Nederlandse inbreng geweest. Gerrit Noort en Stefan Paas zijn twee van de drie redacteuren en zij leveren in het handboek ook een aantal gedegen hoofdstukken. Zo tekent Paas voor een historisch overzicht en voor een schets van de huidige culturele situatie in Europa. Noort biedt een overkoepelende slotblik en beiden hebben een groot aandeel in de doordenking van casestudies en de theologische vragen die daaruit voortkomen.

Die casestudies behoren tot het aardigste deel van het boek (met de culturele kenschets van het eerste deel als goede tweede). Daar tussenin zit nog een deel met theologische perspectieven, maar dat ademt vooral de geest dat iedere stroming aan bod moest komen. Protestantenvoorop, en daarna in één hoofdstuk oosters-orthodoxen, rooms-katholieken, pentecostalen en Afrikaanse vrije kerken: het drukt vooral uit dat iedereen zijn zegje moest doen. Om dat goed te maken is het slotdeel weer prikkelend, met een paar mooie wensen voor het theologisch onderwijs.

Maar dan die casestudies. Waar vind je nou verhalen over Engelse straatpastors, de website van mijnkerk.nl, de sociaal bewogen gemeenschap van Sant' Egidio of getuigende Ethiopische christenen in Zweden bij elkaar? Dit deel had nog spannender kunnen worden als de verschillende auteurs op elkaar hadden gereageerd. Want er spelen behoorlijke verschillen in aanpak: de verhouding tussen woord en daad, de twee verschillende bewegingen: mensen de kerk binnenhalen of vanuit de kerk

naar mensen toegaan, culturele verhoudingen... Die maken nogal wat uit in het beoordelen wat de lessen en de winstpunten van je evangeliserende activiteit zijn.

Vier grote thema's worden er uit de casestudies gedestilleerd: wat versta je onder bekering? Wat is je theologische methode, en verdraagt evangelisatie als werk van de Heilige Geest zich eigenlijk wel met een methodische aanpak? Welk beeld van de kerk speelt een rol? En wat is de relatie tussen evangelisatie en spiritualiteit? Dat zijn de grote vragen, die overal en steeds in het handboek opduiken.

Aan die thema's is nog wel wat toe te voegen. Wat zijn bijvoorbeeld criteria van geslaagde evangelisatie? Persoonlijke bekeringen, groeiende ledenaantallen, maatschappelijke dienstverlening van de kerk, kerkbezoek? Het onderwerp van het proselitisme, het vissen in de vijver van andere kerken, komt nu bij het hoofdstuk over 'bekering' ter sprake, maar zou onder deze noemer uitgebreider doordacht kunnen worden.

Een theologische doordening van het thema leiderschap is ook hard nodig. We weten uit een recente Hbo-scriptie van Björn Visser hoe gemeentegroei verbonden kan zijn aan een sterk leiderschap. Maar hoever moet en wil je gaan in het toekennen van leiderschap?

Het gaat bij mij toch wel wat kriebelen als ik in het Handboek een klakkeloze lofzang lees op het werk van de Nigeriaanse kerkleider Sunday Abelaja in Oekraïne, wanneer ik ook weet dat deze man van piramidefraude wordt beschuldigd en vorig jaar nog in het nieuws was vanwege door hem zelf bekende seksuele affaires (waar overigens noch door hemzelf noch door de kerkleden erg zwaar aan werd getild). Heiligt het doel de middelen? En heiligt het oecumenische redactionele doel het opnemen van een artikel van iemand uit zijn kerk, zonder kritisch op zulke grensoverschrijdingen te reflecteren?

Het is vreemd dat gaandeweg in het boek het thema 'Europa' wat uit het zicht raakt. Na de sterke en heldere culturele analyse van Paas in het eerste deel, lezen we vooral over kerken en evangeliserende activiteiten in Europa, maar weinig over het specifiek Europese waar een theologie van de evangelisatie zich mee zou moeten verstaan. Als Paulus op de Areopagus zou je toch voeling moeten krijgen met de culturele en maatschappelijke dynamiek die (on)bewust in Europese mensenlevens een rol speelt.

Secularisatie is een bekend facet van die dynamiek. Deze plaatst religie en zingeving in het privéleven. Maar er is ook een tendens van postsecularisatie, waar religie weer op allerlei vlakken in het publieke domein gaat spelen. De huidige identiteit van Europa wordt bepaald door een drang tot nationalisme en populisme en aan de andere kant een open mondialisering. En dan is er nog die vreemde trek dat het evangeliserend denken in Europa al vanaf de negentiende eeuw zo sterk bepaald wordt door Amerika, van Charles Finney, via Billy Graham tot aan Todd Bentley of Tim Keller (met de Afrikaanse predikers als kopieerders van de Graham-rally's).

Juist de identiteit van Europa roept de twee schoenenvertegenwoordigers in herinnering. We hebben een theologisch handboek evangelisatie nodig om te weten wie er van die twee gelijk heeft als het gaat om de blote voeten van Europa. Dit handboek *Sharing Good News* kan de twee vertegenwoordigers misschien over de streep halen om het delen van het evangelie in Europa als een prikkelende en uitdagende onderneming te zien.

Dr. Theo Hetteema is docent aan het Seminarium van de Bond van Vrije Evangelische Gemeenten te Amsterdam.

Sharing Good News. Handbook on Evangelism in Europe

Gerrit Noort, Kyriaki Avtzi, Stefan Paas (red.). Uitg. World Council of Churches Publications, Geneva
2017. 366 blz. € 31,99

- + actueel
- + bruikbaar in theologisch onderwijs
- + aantrekkelijke voorbeelden
- weinig kritisch
- meer cultureel bewustzijn nodig